

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ BACKGROUND TO THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

У статті розглянуто основні передумови сталого розвитку закладів вищої освіти в Україні, визначено сутність, завдання освіти й тенденції світового розвитку освіти та її кризового стану; визначено вимоги, яким повинна відповідати сучасна освіта. Розглянуто сутність та особливості діяльності закладів вищої освіти, охарактеризовано їх сучасний стан. Визначено основні прояви глобальної кризи в діяльності закладів вищої освіти. Визначено значення якості освіти у забезпеченні сталого розвитку українського суспільства. Розглянуто світові тенденції у забезпеченні розвитку освіти та світові глобальні цілі сталого розвитку на період із 2016 по 2030 р. Розглянуто вплив вищої освіти на сталий розвиток суспільства, визначено місце реформи освіти у пріоритетних напрямках Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Ключові слова: освіта, вища освіта, сталий розвиток, сталий розвиток закладів вищої освіти.

В статье рассмотрены основные предпосылки устойчивого развития высших учебных заведений в Украине, определены сущность, задачи образования и тенденции мирового развития образования и его кризисного состояния; определены требования, которым должно соответствовать современное образование. Рассмотрены сущность и особенности деятельности высших учебных заведений, охарактеризовано их современное состояние. Определены основы проявления глобальной кризиса в деятельности высших учебных заведений. Определено значение качества образования в обеспечении устойчивого раз-

вития украинского общества. Рассмотрены мировые тенденции в развитии образования и мировые глобальные цели устойчивого развития на период с 2016 по 2030 г. Рассмотрено влияние высшего образования на устойчивое развитие общества, определено место реформы образования в направлениях Стратегии устойчивого развития «Украина – 2020».

Ключевые слова: образование, высшее образование, устойчивое развитие, устойчивое развитие высших учебных заведений.

The article considers the main preconditions of the sustainable development of institutions of higher education in Ukraine, defines the essence, the problem of education and the tendencies of world development of education and its crisis state; defined the requirements that modern education should meet. The essence and peculiarities of the activity of institutions of higher education are considered, their current state is characterized; is determined on the basis of the manifestation of the global crisis in the activities of higher education institutions. The importance of the quality of education in ensuring the sustainable development of Ukrainian society is determined. The world tendencies in the development of education and world global goals of sustainable development for the period from 2016 to 2030 are considered. The influence of higher education on sustainable development of society is considered, the place of education reform in the priority directions of the Strategy of sustainable development «Ukraine – 2020» is determined.

Key words: education, higher education, sustainable development, sustainable development of institutions of higher education.

УДК 378.014.54

Боровик М.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Постановка проблеми. Швидкий розвиток людського суспільства, який спостерігається останнім часом, сприяє зростанню важливості освіти в соціально-економічному житті, та в розвитку економічної науки поступово зростає інтерес до функцій і значення освіти. У сучасному суспільстві освіта, зокрема вища, вважається індикатором можливостей сталого соціально-економічного розвитку країни. Концепція сталого розвитку вважається найбільш перспективною парадигмою XXI ст., саме тому діяльність закладів вищої освіти також повинна бути спрямована на забезпечення їх сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань управління, функціонування, діяльності та розвитку освіти, зокрема вищої, присвятили свої праці як українські, так і зарубіжні вчені, а саме: А. Сміт, В. Петі, Д. Рікардо, Р. Бірман,

А. Берез, Дж. Рейлі, Г. Беккер, Т. Шульц, А. Гальчинський, О.Б. Моргулець, Г.О. Ус, О.В. Куклін, С.О. Савченко, В.М. Огаренко, О.Е. Кулик, А.Б. Почтовюк, С.Г. Натрошвілі, А.А. Роскладка, М.М. Бурлай, В.В. Виноградня, М.М. Гладченко, А.Я. Дмитрів, В. Новіков, І.С. Каленюк, О.В. Красільник, В.Е. Лунячек, І.А. Крупенна та ін. Більшість робіт присвячено дослідженню питань ефективного управління діяльністю закладів освіти, при цьому передумови сталого розвитку закладів вищої освіти та його забезпечення досі залишаються дискусійними та потребують проведення ґрунтовних досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних передумов сталого розвитку вищої освіти в Україні, сутності освіти, зокрема вищої, у забезпеченні сталого розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення та прогрес людського суспільства сприяли зростанню важливості освіти в соціально-економічному житті, та в розвитку економічної науки поступово зростає інтерес до функцій і значення освіти.

Відомий економіст В. Петі прагнув оцінити людину та її корисні властивості та притримувався думки, що знання та навички індивідів є складниками їхнього багатства та багатства суспільства. А. Сміт наголошував про важливість освіти населення та стверджував, що витрати на освіту громадян призводять до зростання продуктивності праці й навіть відшкодовуються майбутнім прибутком. Д. Рікардо вивчав витрати на освіту і вважав, що заробітна плата працівника повинна залежати від рівня витрат на його освіту і навчання. Кваліфіковану працю робітників та її вартість досліджував К. Маркс. Він розглядав продуктивні здібності людини в системі капіталістичного виробництва, визначив цілу низку економічних понять, пов'язаних з освітою та її ефектами [1].

Сучасне вітчизняне законодавство визначає освіту як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запоруку розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Основним завданням освіти є широкий розвиток людини як індивідуальності, розкриття її навичок, здібностей і талантів, інтелектуальних та фізичних умінь, засвоєння моральних та духовних цінностей, виховання громадян, які свідомо спроможні формувати

суспільну думку, підвищення розумового, культурного, творчого потенціалу суспільства, зростання інтелегентного рівня громадськості, забезпечення національної економіки висококваліфікованими та освіченими кадрами [2]. Однак сьогодні освіта перебуває у кризовому стані, це стосується як української, так і світової освіти. Основні тенденції світового розвитку у сфері освіти наведено на рис. 1.

Усе це висуває особливі вимоги до сучасної освіти. Передусім вона повинна: бути орієнтованою на потреби споживачів освітніх послуг; забезпечувати безперервне оновлення знань; бути вбудованою у систему професійної діяльності учнів; забезпечувати гнучкість у виборі темпу, форм і засобів навчання; давати змогу вибудовувати індивідуальні освітні стратегії; забезпечувати освоєння професійних компетентностей; забезпечувати механізми соціальної і психічної адаптації і механізми розвитку особистості; містити у собі інноваційні механізми.

У сучасному суспільстві освіта, зокрема вища, вважається індикатором можливостей сталого соціально-економічного розвитку країни. Саме тому сталий розвиток суспільства пов'язують із розвитком освіти і науки. Освіта сьогодні стає однією з основних цінностей, без яких неможливий подальший розвиток людини і суспільства.

Заклад вищої освіти як суб'єкт ринку освітніх послуг має низку особливостей, що зумовлені його особливим статусом. По-перше, заклад вищої освіти надає освітні послуги споживачам на основі різних програм фінансування (одні навчаються за рахунок коштів бюджетів, інші – за рахунок

грантів, треті – за рахунок власних коштів, четверті – за рахунок юридичних осіб тощо). Зважаючи на це, заклад вищої освіти змушений продукувати послуги, які продаються різним споживачам за різну ціну. По-друге, заклад вищої освіти – це установа з усталеними традиціями та певною репутацією, це установа не тільки комерційна, а й духовна, суспільна. По-третє, держава регулює освітню діяльність, оскільки відчуває свою відповідальність перед суспільством за професійну підготовку майбутніх фахівців, а тому заклади вищої освіти мають виступати провідниками державної освітньої політики [4].

Глобальна криза вищої освіти проявляється у: дефіциті державних коштів для фінансування закладів вищої освіти;

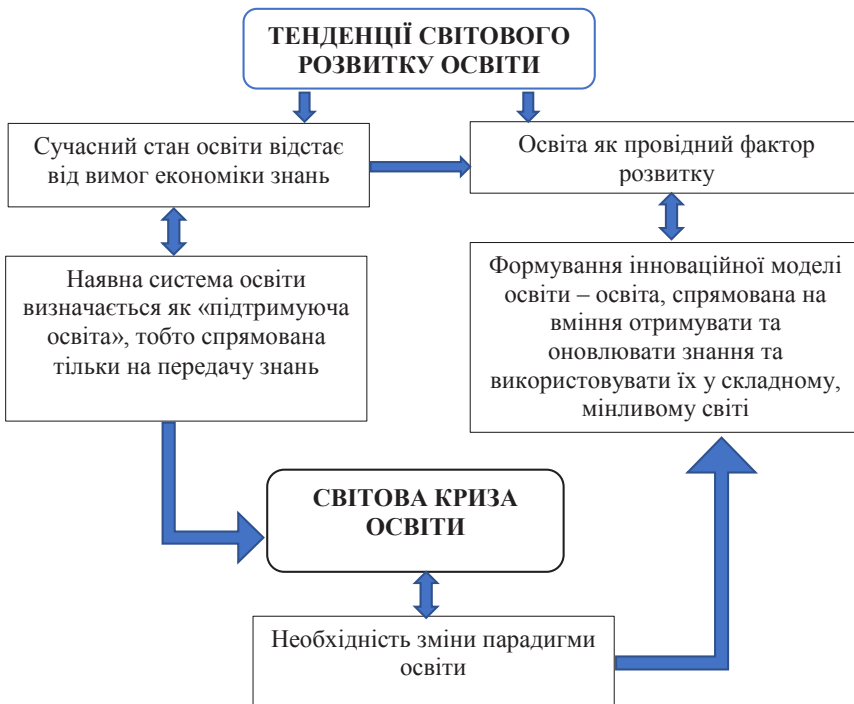

Рис. 1. Основні тенденції світового розвитку у сфері освіти

Джерело: складено за [3]

значних відмінностях між рівнем навчання у рейтингових та звичайних закладах вищої освіти; низькому рівні базової освіти абітурієнтів аж до відсутності елементарних знань; падінні авторитету і престижності професії викладача вищого навчального закладу; зменшенні кількості талановитих і амбіційних суб'єктів зі сфери вищої освіти; недостатньому рівні професійних та практичних знань викладачів тощо.

Однак, незважаючи на це, Українській державі необхідно спрямувати всі зусилля на підвищення якості освіти та наукових досліджень. Саме якість вищої освіти відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку українського суспільства. Через освіту наукові знання стають надбанням мільйонів людей, як фахівців різних професій,

галузей знань, рівнів управління, так і пересічних громадян. І від того, наскільки достовірні теоретичні знання входять у товщу суспільної свідомості, впливають на рівень загальної культури населення і спосіб мислення, значною мірою залежать обґрунтованість і адекватність управлінських рішень та стратегічних концепцій, повнота й глибина їх реалізації.

На відміну від емпіричних знань та таких, що існують на побутовому рівні, наука являє собою систему знань, створених теоретичним шляхом. Як система знань вона включає у себе наукові факти, поняття, закони, теорії. Їх створення є результатом багатопланової роботи за участі великої кількості спеціально підготовлених фахівців. Ця робота включає опис та аналіз великої кількості фактів

Таблиця 1

Глобальні цілі сталого розвитку 2016-2030

The global goals For Sustainable Development	Глобальні цілі сталого розвитку	
No poverty	Світ без бідності	Ціль 1. Побороти бідність у всьому світі та в усіх її проявах
Zero hunger	Світ без голоду	Ціль 2. Побороти голод, поліпшити доступність та якість харчування, а також стимулювати стале сільське господарство
Good health and well-being	Хороше здоров'я	Ціль 3. Забезпечити підтримку здоров'я та поширення здорового способу життя для всіх людей незалежно від віку
Quality education	Якісна освіта	Ціль 4. Забезпечити всеохоплюючий та справедливий доступ до якісної освіти та поширювати можливості для навчання протягом усього життя.
Gender equality	Статева рівність	Ціль 5. Досягнути гендерної рівності та посилити права жінок та дівчат
Clean water and sanitation	Чиста вода і санітарія	Ціль 6. Забезпечити доступність води та водоочищення, а також стале управління водними ресурсами
Affordable and clean energy	Відновлювана і недорога енергія	Ціль 7. Забезпечити можливість використання доступної, надійної, безпечної та сталої енергії для всіх мешканців
Decent work and economic growth	Хороша робота і економіка	Ціль 8. Стимулювати стале та всеохоплююче економічне зростання, повну та продуктивну зайнятість і гідні умови праці
Industry, innovation and infrastructure	Інновації і хороша інфраструктура	Ціль 9. Збудувати стійку інфраструктуру, поширювати всеохоплюючу та сталу індустріалізацію та пришвидшити інновації
Reduced inequalities	Зменшити нерівність	Ціль 10. Зменшити нерівність усередині країн та між ними
Sustainable cities and communities	Екологічно чисті міста і спільноти	Ціль 11. Зробити міста та інші поселення зручними, безпечними, стійкими та екологічно дружніми
Responsible consumption and production	Відповідальне використання ресурсів	Ціль 12. Забезпечити сталі практики споживання та виробництва
Climate action	Протидія зміні клімату	Ціль 13. Вжити негайних дій для боротьби зі зміною клімату та її наслідками
Life below water	Безпечне використання океанів	Ціль 14. Зберегти та стало використовувати ресурси океанів, морів та морських екосистем задля їх сталого розвитку
Life on land	Безпечне використання землі	Ціль 15. Зберегти, відновити та сприяти сталому використанню наземних екосистем, сталому управлінню лісами, боротьбі з опустелюванням, зупинити деградацію земель і забезпечити їх відновлення, а також зупинити втрату біорізноманіття
Peace and justice strong institutions	Мир і верховенство закону	Ціль 16. Сприяти сталому розвитку мирних та недискримінаційних спільнот, надавати рівний доступ до правосуддя та збудувати ефективні, підзвітні та рівні для всіх органи влади на всіх рівнях
Partnerships for the goals	Співробітництво заради сталого розвитку	Ціль 17. Посилити можливості для досягнення сталого розвитку та активізувати міжнародну співпрацю в даному напрямі

Джерело: складено за [7]

та явищ, узагальнення їх за специфічними ознаками. Добування наукових теоретичних і прикладних знань – довготривалий і масштабний процес, який потребує наполегливої, самовідданої творчої роботи багатьох людей, великих наукових колективів у всьому світі. Здобуття наукових знань – не самоціль, а відповідь на об'єктивну потребу практики суспільного розвитку [5].

Генеральна Асамблея ООН оголосила з 2005 р. початок Декади освіти в інтересах екологічно збалансованого розвитку. Це означає, що освіті в інтересах сталого розвитку належить зайняти чільне місце серед пріоритетів сталого розвитку в XXI ст. Відповідно до концепції сталого розвитку суспільства були сформульовані «Глобальні цілі сталого розвитку 2016-2030» [6], які були прийняті світовими лідерами на Саміті ООН у вересні 2015 р. (табл. 1). Забезпечення всеохоплюючою й справедливою якісною освітою та заохочення до навчання впродовж усього життя є одними з пріоритетних цілей розвитку світового суспільства.

Освіта для сталого розвитку (ОСР) і наука стають одними з основних важелів сталого розвитку, інструментами збалансованої діяльності людини, вдосконалення науково-технічної бази і технологій виробництва та природокористування з урахуванням можливостей біосфери та необхідності збереження її параметрів [3].

Особлива роль у цій справі належить вищій школі, де наукова робота поєднана з освітньою, наявні потужний кадровий науково-педагогічний потенціал, відповідна навчальна база. Саме у закладах вищої освіти підготовка нової генерації фахівців повинна разом із засвоєнням суто професійних знань орієнтувати і світоглядно, і стосовно конкретної галузі діяльності на віднайдення шляхів і засобів сталого розвитку. У процесі навчання формується та розвивається система знань, цінностей і навичок. Засвоєння інформації призводить до відносно стійких змін у поведінці індивідуума або групи осіб. Навчання являє собою комунікаційний процес, у межах якого відбувається поглинання інформації, її засвоєння для формування мислення та знань, щоб це створювало можливість для свідомого вибору і поведінки індивідууму. Інформація, яка що складається з окремих взаємозв'язаних елементів, базової інформації, певним чином пов'язана з нашими знаннями, досвідом, нормами і цінностями, світоглядом а також зі способом життя, розумінням його сенсу.

Одним з основних завдань науки у сприянні розробленню політики сталого розвитку в межах процесу прийняття управлінських рішень є надання повної й об'єктивної інформації. Виконання цього завдання вимагає поглиблення наукового розуміння світу, вдосконалення довгострокових наукових оцінок, посилення наукового потенціалу в усіх

країнах світу, задоволення потреб наукових установ, що виникають у процесі їхньої роботи [3].

Україна, як і багато інших країн світу, також приєдналася до реалізації програми «Глобальні цілі сталого розвитку 2016-2030». Відповідно до цього, були визначені цілі сталого розвитку України [8], реалізація яких повинна відбуватися завдяки «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9]. Відповідно до цієї стратегії, одним із першочергових пріоритетів її реалізації (за вектором відповідальності) є реформа освіти.

Реформування освіти пов'язане передусім зі змінами в процесах управління навчальними закладами. В умовах переходу закладів освіти до автономії їхня діяльність повинна бути спрямована на здійснення ефективної організації системи управління ними для забезпечення сталого розвитку. Складність організації цих процесів пов'язана з бурхливими змінами, що відбуваються у політичному, економічному, соціальному на інших видах суспільного життя країни, які є зовнішніми по відношенню до закладів вищої освіти та характеризуються високим ступенем невизначеності.

Для сучасних закладів вищої освіти України внаслідок таких змін значно підвищуються ризики реалізації функціональної і забезпечувальної діяльності, пов'язані з підготовкою студентів, аспірантів, докторантів та науково-технічної продукції для економіки країни. Однак із погляду стратегічного управління заклади вищої освіти повинні орієнтуватися не стільки на підвищення своєї конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг за рахунок підтримання високого кількісного рівня цільових показників (кількості студентів, отримання фінансування), скільки на збереження їхнього високого потенціалу в майбутньому.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, освіта сьогодні перебуває у кризовому стані, однак саме їй в інтересах сталого розвитку належить зайняти чільне місце серед пріоритетів сталого розвитку в XXI ст. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення до навчання впродовж усього життя є одними з пріоритетних цілей розвитку світового суспільства. Це потребує розроблення механізму ефективного управління освітою і закладами освіти як суб'єктами ринку освітніх послуг для забезпечення їхнього сталого розвитку. Саме це дасть змогу забезпечити сталий розвиток усього українського суспільства, оскільки саме освіта, зокрема вища, сьогодні стає однією з основних цінностей, без яких неможливий подальший розвиток людини і суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Історія економічних учень: хрестоматія: навч. посібник / уклад.: В.Д. Базилович, Н.І. Гражевська,

А.О. Маслов та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2011. 1198 с.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Степанова Т.Е., Манохина Н.В. Экономика, основанная на знаниях (теория и практика): учебное пособие. М.: Гардарики, 2008. 238 с.

4. Натрошвілі С.Г. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика: монографія. К.: КНУТД, 2015. 320 с.

5. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко; 2-е вид. К., 2011. 392 с.

6. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholititia/tsilistaloho-rozvytku>.

7. The Global Goals For Sustainable Development. Global Goals. URL: <https://www.globalgoals.org/>.

8. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://menr.gov.ua>.

9. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТАХ RESOURCE MANAGEMENT IN INNOVATIVE PROJECTS

У статті розглянуто актуальні питання управління ресурсами під час здійснення інноваційних проектів. Приведено основні елементи управління постачаннями в проєктах. Дано опис суті основних елементів. Показано значення логістичних інструментів для підвищення ефективності управління проєктами. Розглянуто досвід застосування подібних інструментів і надано пропозиції щодо подальшого розширення їх використання.

Ключові слова: управління проєктами, ресурси, логістика, ланцюги постачань, ефективність постачань.

В статье рассмотрены актуальные вопросы управления ресурсами при осуществлении инновационных проектов. Приведены основные элементы управления поставками в проектах. Дано описание сути основных элементов. Показано

значение логистических инструментов для повышения эффективности управления проектами. Рассмотрен опыт применения подобных инструментов и даны предложения по дальнейшему расширению их использования.

Ключевые слова: управление проектами, ресурсы, логистика, цепи поставок, эффективность поставок.

The article is about resource management implementation in innovative projects. The major elements of supply management are presented in this article. The essence of the major elements is described. The importance of logistics tools for improving the effectiveness of project management is shown. The experience of using such tools is discussed and suggestions are given for further expansion of their usage.

Key words: project management, resources, logistics, supply chain, supply efficiency.

УДК 658.589.00176

Герасимова Л.М.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємств Одеський національний політехнічний університет

Постановка проблеми. Модель економіки і принципи функціонування господарської системи країни змінилися під час переходу до ринкових відносин. Реформування економіки у зв'язку із цим зумовило розрив налагодженої системи коопераційних зв'язків, появу митних бар'єрів на кордонах між державами, розширення і поглиблення міжнародних зв'язків країни.

Важливим складником управління проєктами є керування ресурсами проєкту, коопераційними процесами (закупівлями і поставками) в процесі його впровадження. Для успішного здійснення інноваційних проєктів потрібні тісна взаємодія і кооперація між різними фірмами та організаціями для забезпечення чіткості потоків постачань цих ресурсів.

Сучасною тенденцією розуміння ефективності поставок є проектування таких ланцюгів поставок, які б характеризувалися високим рівнем економічної ефективності та необхідним рівнем стійкості. Це поставило перед підприємствами завдання

самостійно відтворювати і налагоджувати систему коопераційних зв'язків, постійно вдосконалювати й трансформувати її за рахунок пошуку нових, найбільш вигідних партнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наукова думка мала змогу познайомитися з терміном «управління ланцюгами поставок» на рубежі ХХ-ХХІ ст. У цей період з'явилися перші переклади книг таких відомих зарубіжних авторів, як Д. Бауерсокс, Д. Клосс, М. Крістофер [1], а пізніше – К. Ламберт, Д. Сток [2]. У цих працях представлений англо-американський погляд на управління ланцюгами поставок і, насамперед, його стратегічні аспекти.

Однак великого значення набувають питання практичної реалізації управління ланцюгами поставок, технологій, методів і моделей на тактичному та оперативному рівнях прийняття рішень.

Практичні питання побудови коопераційних зв'язків для окремо взятих підприємств в умовах ринку, оцінка ефективності коопераційних угод,